

Stanisław Garlicki

Zawieszenie prawa do renty kierownika zespołu

Palestra 12/10(130), 7-13

1968

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Zawieszenie prawa do renty kierownika zespołu

I

W numerze 12 „Palestry” z 1967 r. (s. 73—74) adw. Z. Kosiński, w odpowiedzi na pytanie prawne, wyraził pogląd, że „pełnienie funkcji kierownika zespołu adwokackiego za wynagrodzeniem 500 zł miesięcznie” i „dorabianie w zespole adwokackim kwoty 749,99 zł miesięcznie nie powoduje zawieszenia prawa do renty starczej”.

Odpowiedź ta została udzielona na podstawie przepisów rozporządzenia Rady Ministrów z dn. 6.V.1958 r. w sprawie zawieszenia prawa do renty oraz zasad wypłacania inwalidzkiej renty wyrównawczej (Dz. U. Nr 26, poz. 111 z dalszymi potem zmianami, obojętnymi zresztą dla omawianego zagadnienia). Dodać należy, że chociaż powyższe rozporządzenie zostało wydane na podstawie odpowiednich przepisów, a m. in. na podstawie obowiązującego do 31.XII.1967 r. dekretu o powszechnym zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (tekst jednolity: Dz. U. z 1958 r. Nr 23, poz. 97), i stanowi przepis wykonawczy do tegoż dekretu, to jednak zachowało swą moc obowiązującą także pod rządem ustawy z dn. 23.I.1963 r. o powszechnym zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz. U. Nr 3, poz. 6). Ta ostatnia ustawa, utrzymując w art. 65 ust. 1 instytucję zawieszenia prawa do renty, stanowi w ust. 2 art. 65, że rozporządzenie Rady Ministrów określi wypadki, w których nie następuje zawieszenie tego prawa. Ponieważ jednak rozporządzenie takie dotychczas się nie ukazało, przeto z mocy art. 127 ust. 3 powołanej ustawy stosować należy pod rządem tej ustawy przepisy rozporządzenia z dn. 6.V.1958 r.

Z powyższego wynika więc, że również pod rządem obecnej ustawy trafność przytoczonej na wstępie odpowiedzi należy ocenić w świetle przepisów rozporządzenia z dn. 6.V.1958 r.

II

Zgodnie z § 2 ust. 1 pkt 4 rozporządzenia nie zawiesza się m. in. prawa do renty rencistom wykonującym wolne zajęcia zawodowe (np. lekarzom, architektom, adwokatom, geodetom), jeżeli dochód z tych zajęć jest niższy niż 750 zł miesięcznie. Zgodnie zaś z § 2 ust. 2 rozporządzenia nie zawiesza się prawa do renty rencistom osiągającym — z tytułu zatrudnienia wykonywanego dorywczo lub w niepełnym wymiarze godzin — zarobki nie przekraczające 500 zł miesięcznie (przepis § 2 ust. 2 rozp. mówi o zarobku niższym niż 500 zł miesięcznie, jednakże okólnik ZUS-u nr 7/3 z dn. 28.II.1961 r. przyjął, że nie powoduje zawieszenia

prawa do renty zarobek nie przekraczający 500 zł miesięcznie, a więc również zarobek wynoszący 500 zł).

Nie budzi wątpliwości (wynika to *a contrario* z § 9 rozporządzenia), że zbieg dochodów lub zarobków z różnych źródeł wymienionych w § 2 rozporządzenia nie powoduje zawieszenia prawa do renty, jeżeli tylko dochód lub zarobek z każdego źródła nie przekracza przewidzianego danym przepisem maksimum (patrz np. wyrok Trybunału Ubezpieczeń Społecznych z dn. 13.XI.1962 r. III TR 2676/61, OSPiKA nr 7—8/64, poz. 142).

Jeżeli więc uznać, że udział w dochodzie zespołu adwokata-rencisty, będącego kierownikiem zespołu, jest jednym źródłem dochodu, a dodatek za kierownictwo zespołu drugim, niezależnym od pierwszego, to wówczas nie następuje — dla celów zawieszenia prawa do renty — kumulacja tych kwot i w wypadku gdy z pierwszego źródła (udział w dochodach zespołu) adwokat-rencista otrzyma mniej niż 750 zł miesięcznie, a z drugiego (dodatek za kierownictwo) nie więcej niż 500 zł miesięcznie, nie nastąpi zawieszenie prawa do renty. Stanowisko to będzie jednak trafne tylko wówczas, gdy trafna jest przesłanka, że każde z tych dwóch źródeł dochodu (zarobku) jest traktowane odrębnie, jako nie powodujące zawieszenia prawa do renty.

III

Jak już wspomniano, z mocy § 2 ust. 1 pkt 4 cyt. rozporządzenia nie powoduje zawieszenia prawa do renty fakt osiągania dochodu niższego niż 750 zł, m. in. przez osoby wykonujące wolny zawód adwokata. Adwokat wykonuje zawód w zespole (art. 3 ustawy o ustroju adwokatury) i może powstać pytanie, czy określenie przez rozporządzenie tego zawodu jako „wolny” nie jest już pewnym anachronizmem. W omawianym zakresie punkt ciężkości należy jednak położyć na samo wykonywanie zawodu adwokata i dlatego osiąganie dochodu z wykonywania tego zawodu w zespole niższego niż 750 zł miesięcznie nie powoduje zawieszenia prawa do renty. Takie też stanowisko zajął Komitet Pracy i Płac w piśmie z dn. 31.VII.1964 r. U 34-8/64, przytoczonym w wydawnictwie ZUS-u „Wyjaśnienia i wskazówki” (Warszawa 1965, poz. 262a).

Natomiast zdaniem Autora odpowiedzi zarobek z tytułu kierownictwa zespołem jest odmiennym źródłem dochodu, a mianowicie jest zarobkiem z tytułu zatrudnienia (§ 2 ust. 2 rozporządzenia), który nie powoduje zawieszenia prawa do renty, jeżeli nie przekracza 500 zł miesięcznie. Dlatego też, zdaniem Autora, zarobek z tytułu pracy w zespole i zarobek z tytułu kierownictwa (używam tu nomenklatury Autora) są odrębnymi źródłami i osiąganie z pierwszego mniej niż 750 zł miesięcznie i z drugiego nie więcej niż 500 zł nie spowoduje zawieszenia prawa do renty.

IV

Powyższy pogląd został uznany za nietrafny przez Komitet Pracy i Płac w piśmie z dn. 8.III.1968 r. U-056-1-11/68, podanym do wiadomości i stosowania placówkom ZUS-u w jego okólniku nr 24 z dn. 26.VI.1968 r.

Rn 003-9/68. Komitet Pracy i Płac wyjaśnia przede wszystkim że dochodem z wykonywania wolnego zawodu adwokata w rozumieniu § 2 ust. 1 pkt 4 rozporządzenia jest całość dochodów z tytułu pracy adwokata w zespole, a więc udział w podziale dochodu w równych częściach, udział w podziale nadwyżki i wreszcie dodatek za kierownictwo zespołu. Wyjaśnienie Komitetu powołuje się na rozporządzenie Rady Ministrów z dn. 4.III.1964 r. w sprawie ubezpieczenia społecznego adwokata-członka zespołu (Dz. U. Nr 10, poz. 62). W związku z tym przepis § 2 ust. 1 pkt 4 rozporządzenia z 1958 r. ma zastosowanie, zd. Komitetu, do wszystkich dochodów z tytułu pracy adwokata w zespole. Z tego stanowiska wynika, że jeżeli dochód członka zespołu z tytułu udziału w dochodach zespołu oraz z tytułu dodatku za kierownictwo wyniesie co najmniej 750 zł miesięcznie, spowoduje to zawieszenie prawa do renty.

Rozważyć wypada, czy to stanowisko jest uzasadnione.

Powołane rozporządzenie z dn. 4.III.1964 r. o ubezpieczeniu społecznym adwokatów rzeczywiście w § 2 określa pojęcie zarobku adwokata członka zespołu i za zarobek ten uznaje łącznie udział w dochodzie zespołu w równych częściach, udział w podziale nadwyżki i dodatek za kierownictwo. Przepis ten jednak wyraźnie stanowi, że to określenie zarobku adwokata-członka zespołu dotyczy wyłącznie podstawy wymiaru składek i świadczeń ubezpieczeniowych, nie można więc z tego przepisu wyprowadzać żadnych wniosków, jeśli chodzi o zawieszenie prawa do renty, zwłaszcza gdy warunki wyłączające to zawieszenie określa przepis szczególny.

Można tu przytoczyć inne jeszcze akty prawne, które również traktują łącznie całość wynagrodzenia otrzymywanego przez adwokata-członka zespołu, a mianowicie § 1 ust. 1 pkt 4 rozp. Rady Min. z dn. 20.II.1968 r. w sprawie podstawy wymiaru i wysokości składki na cele emerytalne (Dz. U. Nr 5, poz. 29) i § 1 pkt 3 rozp. Min. Finansów z dn. 20.II.1968 r. w sprawie podwyższenia kwot wynagrodzenia wolnego od podatku od wynagrodzeń (Dz. U. Nr 5, poz. 30). Jednakże także i tutaj chodzi o unormowanie tego zagadnienia wyłącznie dla celów składki na fundusz emerytalny i podatku od wynagrodzeń.

v

Wymieniony wyżej paragraf 2 ust. 1 pkt 4 rozporz. z 1958 r. dotyczy dochodu z tytułu wykonywania wolnego zajęcia zawodowego. W dacie wydania tego rozporządzenia obowiązywała ustawa o ustroju adwokatury z dn. 27.VI.1950 r. (tekst jednolity: Dz. U. z 1959 r. Nr 8, poz. 41). Zgodnie z art. 49 tej ustawy praca zawodowa adwokata polegała na udzielaniu pomocy prawnej. Z zestawienia tych dwóch przepisów wynika, że tylko dochód adwokata z udzielania pomocy prawnej był dochodem w rozumieniu § 2 ust. 1 pkt 4 ustawy.

Pod rządem obecnie obowiązującej ustawy pomocy prawnej udziela zespół (art. 17) przez swych członków-adwokatów, którzy w ten sposób wykonują zawód (art. 3 ustawy). Dochód zespołu powstaje z opłat pobranych przez zespół za jego czynności po potrąceniu kosztów adminis-

tracających zespołu (§ 29 rozp. w sprawie zespołów adwokackich i rozp. Min. Sprawiedl. z dn. 21.XII.1967 r. w sprawie opłat za czynności zespołów adwokackich). Z tytułu członkostwa w zespole adwokat ma prawo do udziału w dochodach zespołu (art. 76 ustawy), przy czym zakres udziału w tym dochodzie określał § 34 i nast. rozp. w sprawie zespołów. Z powyższego wynika zatem, że dochodem adwokata z tytułu wykonywania zawodu jest wskazany wyżej udział w dochodach zespołu i dlatego tylko ten udział mieści się w pojęciu dochodu w rozumieniu § 2 ust. 1 pkt 4 rozporządzenia w sprawie zawieszenia prawa do renty. Natomiast zupełnie odmienny charakter ma dodatek za kierownictwo. Dodatek ten nie jest w ogóle udziałem w dochodach zespołu, przeciwnie — wchodzi on w skład kosztów administracyjnych zespołu (§ 30 pkt 4 rozp. w sprawie zespołów), stanowi więc wydatek zespołu. Z § 33 rozporządzenia w sprawie zespołów wynika również, że dodatek za kierownictwo zespołem jest świadczeniem zespołu odrębnym od świadczeń z tytułu udziału w dochodach zespołu.

Kierownik zespołu z tytułu swych funkcji kierownika nie udziela pomocy prawnej (jeżeli to czyni, to nie jako kierownik, lecz jako członek zespołu), on tylko organizuje udzielanie tej pomocy (art. 30 ustawy i § 12 rozp. w sprawie zespołów), a ponadto jest organem zespołu (art. 24 ustawy). Dodatek za kierownictwo otrzymuje nie za udzielanie pomocy prawnej, tzn. nie za wykonywanie zawodu, lecz za pełnienie wskazanych wyżej funkcji.

Z powyższych zatem względów nie można uznać, że dodatek za kierownictwo zespołu stanowi dochód z tytułu wykonywania zajęcia zawodowego, wobec czego dodatek ten nie jest objęty przepisem § 2 ust. 1 pkt 4 rozporządzenia w sprawie zawieszenia prawa do renty.

VI

Ale stwierdzenie to nie wyczerpuje jeszcze zagadnienia. Jeżeli się bowiem przyjmie, że dodatek za kierownictwo nie mieści się w przepisie § 2 ust. 1 pkt 4 powyższego rozporządzenia, to należy się zastanowić, czy i jakim przepisem tego rozporządzenia jest on objęty, a w konsekwencji — czy na podstawie tak ustalonego przepisu powoduje on, czy też nie powoduje zawieszenia prawa do renty.

Autor przytoczonej na wstępie odpowiedzi uważa, że dodatek za kierownictwo zespołem objęty jest przepisem § 2 ust. 2 rozporządzenia, tzn. że stanowi on dochód z tytułu zatrudnienia wykonywanego dorywczo lub w niepełnym wymiarze godzin.

Pogląd ten nie wydaje się słuszny. Autor uzasadnia go tym, że kierownik pełni tę funkcję z wyboru i z tego tytułu otrzymuje wynagrodzenie. Ale gdyby nawet założyć, że pogląd ten jest prawidłowy, to jednak nie wykazano jeszcze, że spełnione są dalsze przesłanki, a mianowicie że chodzi o zatrudnienie dorywcze lub w niepełnym wymiarze godzin. Kierownictwo zespołem nie jest niewątpliwie zajęciem dorywczym (jeżeli bywa tak niekiedy w praktyce, to świadczy to tylko o nienależnym pełnieniu swych zadań przez kierownika). Problematyczną może być też

kwestia, czy jest to zajęcie w niepełnym wymiarze godzin. Wprawdzie kierownik z reguły nie poświęca całego swego czasu zespołowi, wykonując jednocześnie w zespole swój zawód, jednakże nie ma żadnego unormowania czasu pracy kierownika i dlatego trudno przyjąć, że przy wykonywaniu tych funkcji istnieje pełny i niepełny wymiar.

To są jednak uwagi uboczne. Istota rzeczy polega na tym, że błędny jest pogląd Autora, jakoby stosunek kierownika zespołu był stosunkiem zatrudnienia. Zwraca na to uwagę Komitet Pracy i Płac w omawianym wyjaśnieniu wskazując, że kierownik jest organem zespołu. Może nie byłby to jeszcze w pełni przekonujący argument, bo osoba fizyczna, będąc organem, może ponadto pozostawać w stosunku pracy do instytucji, której jest organem (patrz np.: art. 45 § 5 ustawy z dn. 17.II.1961 r. o spółdzielniach i ich związkach — Dz. U. Nr 12, poz. 61).

Autor wyprowadza stosunek zatrudnienia pomiędzy kierownikiem zespołu a zespołem z okoliczności, że kierownik pełni funkcje z wyboru i z tego tytułu otrzymuje wynagrodzenie. Należy w związku z tym zaznaczyć, że w rozumieniu dekretu o p.z.e. osoby pełniące funkcje z wyboru są tylko wtedy pracownikami (co uzasadnia przyjęcie pozostawania w zatrudnieniu), gdy otrzymują z tego tytułu wynagrodzenie stanowiące główne źródło ich utrzymania (art. 4 dekretu o p.z.e.). Kierownik zespołu-rencista, otrzymujący dodatek za kierownictwo w kwocie 500 zł miesięcznie (a tylko tych kierowników mógłby dotyczyć § 2 ust. 2 rozporządzenia w sprawie zawieszenia prawa do renty), swe główne źródło utrzymania czerpie z renty (ewentualnie łącznie z zasiłkiem z NRA), gdyż dochód z tego źródła nie może być mniejszy niż 1 500 zł miesięcznie, choćby udział ten był minimalny. Z tego względu nie można przyjąć, że kierownik zespołu pozostaje — z tytułu pracy w tymże zespole — w zatrudnieniu w rozumieniu rozporządzenia z dn. 6.V.1958 r.

Jeszcze wyraźniej normuje to zagadnienie ustawa z dnia 23.I.1968 r. o p.z.e., stanowiąc w art. 5 ust. 1, że pracownikiem w rozumieniu tej ustawy jest m. in. osoba, która w związku z wyborem pozostaje w stosunku pracy na podstawie szczególnego przepisu (słusznie na to zwraca uwagę omawiane pismo Komitetu Pracy i Płac). Tymczasem brak jest takiego szczególnego przepisu, który by powodował istnienie stosunku pracy pomiędzy zespołem a kierownikiem. Wprawdzie dla celów zaopatrzenia emerytalnego tenże przepis art. 5 ust. 2 pkt 3 uważa za pracownika adwokata z tytułu pracy w zespołach adwokackich, jednakże sformułowanie to wskazuje na to, że adwokat z tytułu pracy w zespole nie jest pracownikiem, a tylko przez ustawę o p.z.e. traktowany jest w zakresie zaopatrzenia emerytalnego jak pracownik. Zresztą sama ustawa z dn. 23.I.1968 r. nie uznaje stosunku adwokata do zespołu za zatrudnienie, a tylko za stosunek równorzędny z zatrudnieniem (art. 9 pkt 7 ustawy).

Skoro więc rozporządzenie o zawieszeniu prawa do renty wymienia odrębnie wykonywanie zawodu adwokackiego, a odrębnie zatrudnienie, to okoliczność ta świadczy dowodnie o tym, że udział w zespole w rozumieniu tego rozporządzenia jest wykonywaniem wolnego zawodu, a nie zatrudnieniem. Zresztą również wyjaśnienie Komitetu Pracy i Płac nie

uważa członkostwa w zespole za zatrudnienie w rozumieniu § 2 ust. 2 tego rozporządzenia, lecz za wykonywanie wolnego zawodu, włączając tylko błędnie, jak to starałem się wykazać, do tego pojęcia także kierownictwo zespołem.

VII

Czymże więc jest dodatek za kierownictwo w rozumieniu rozporządzenia z dnia 6.V.1958 r.?

Zgodnie z § 2 ust. 1 pkt 7 rozporządzenia nie powoduje zawieszenia prawa do renty posiadanie dochodu z wszelkich innych źródeł — poza wymienionymi w poprzednich punktach § 2 ust. 1 rozporządzenia — w wysokości niższej niż 500 zł miesięcznie, a także w wysokości wyższej, jeżeli nie istnieje obowiązek opłacania od tego dochodu podatku dochodowego lub podatku od wynagrodzeń.

Dodatek za kierownictwo objęty jest podatkiem od wynagrodzeń, a jeżeli łącznie z udziałem w dochodzie zespołu nie przekracza 1 450 zł miesięcznie, wolny jest od tego podatku (§ 1 rozporządzenia Min. Finans. powołanego wyżej w pkt IV).

Orzecznictwo Trybunału Ubezpieczeń Społecznych wyjaśniło, że dochód przewidziany w § 2 ust. 1 pkt 7 rozporządzenia z dn. 6.V.1958 r. nie powoduje zawieszenia renty nawet wtedy, gdy jest wyższy od 500 zł miesięcznie, jeżeli nie istnieje obowiązek płacenia od tego dochodu podatku dochodowego lub od wynagrodzeń (wyrok Trybunału z dn. 26.VIII.1960 r. TR III 1763/60, OSPiKA nr 5/6, poz. 141). Przy tej wykładni nie spowoduje zawieszenia prawa do renty dodatek za kierownictwo zespołu nawet wtedy, gdy wynosi on 1 000 zł miesięcznie (§ 32 rozp. w sprawie zespołów), jeżeli łącznie z udziałem w dochodach zespołu nie zostanie przekroczona suma 1 450 zł miesięcznie.

Jeżeli więc powyższy pogląd uzna się za trafny, to dodatek za kierownictwo zespołem, jako objęty § 2 ust. 1 pkt 7 rozporządzenia z dn. 6.V.1958 r., jest źródłem dochodu odrębnym od udziału w dochodach zespołu (udziału objętego § 2 ust. 1 pkt 4 tego rozporządzenia) i wobec tego osiąganie dodatku za kierownictwo w wysokości wskazanej w § 2 ust. 1 pkt 7 i udziału w dochodach zespołu w wysokości wskazanej w § 2 ust. 1 pkt 4 tego rozporządzenia nie spowoduje zawieszenia prawa do renty.

VIII

Omawiane zagadnienie, jak się wydaje, ma pewien szerszy aspekt. Nie trzeba podkreślać w organie adwokatury, że prawidłowe udzielenie pomocy prawnej zależy w niemałej mierze od prawidłowego funkcjonowania zespołu, to ostatnie zaś — od właściwego doboru kierownika zespołu. Wykładnia Komitetu Pracy i Płac prowadziłaby do uniemożliwienia pełnienia funkcji kierowników zespołów przez adwokatów-rentistów, skoro objęcie tej funkcji powodowałoby z reguły zawieszenie prawa do renty (poza rentami z tytułu wypadku przy pracy lub w zatrudnieniu). Zwłaszcza zaś w małych zespołach mogą powstawać trudności

z właściwym obsadzeniem stanowiska kierownika i niejednokrotnie adwokat-rencista, mający z reguły duże doświadczenie w pracy zawodowej i zespołowej i rozporządzający większą ilością czasu, może się okazać najwłaściwszym kandydatem na to stanowisko, jeżeli oczywiście zachował dostateczną sprawność.

Problem dotyczy więc nie tylko aktualnych, ale także potencjalnych kierowników zespołów spośród adwokatów-rencistów, a zatem nie jest pozbawiony szerszego znaczenia, przy czym wskazany wyżej interes społeczny też przemawia za stanowiskiem Autora odpowiedzi, podzielanym w zasadzie przez piszącego te słowa, choć przy nieco zmodyfikowanej motywacji.

ARTUR BUBIK

JERZY KURCYUSZ

○ świadczeniach pieniężnych uspołecznionego zakładu pracy za wypadki przy pracy

Uwagi poświęcone problemom wiążącym się z ustawą z dnia 23 stycznia 1968 r. o świadczeniach pieniężnych przysługujących w razie wypadków przy pracy (Dz. U. Nr 3, poz. 8) rozpocząć należy od omówienia zagadnień intertemporalnych, jakie wynikają z przepisów art. 21, 23 i 27 ustawy.

Jak wiadomo, ustawa weszła w życie z dniem ogłoszenia,¹ tj. w dniu 27 stycznia 1968 r., z mocą wsteczną od 1 stycznia 1968 r. i zgodnie z zasadą nieretroakcji ma ona zastosowanie tylko do wypadków powstałych po tej dacie. Jednakże nie wszystkie przepisy ustawy obowiązują od 1 stycznia 1968 r. Tak więc art. 23 ust. 1 przewiduje, że artykuły 10—12 ustawy na razie nie obowiązują, wprowadzone zaś zostaną w życie specjalnym rozporządzeniem Rady Ministrów, które powinno się ukazać przed 1 stycznia 1969 r. Ustęp 2 zaś art. 23 odsyła osoby uprawnione do świadczeń odszkodowawczych w związku z wypadkami powstałymi po 1 stycznia 1968 r. (ale przed wejściem w życie art. 10—12) od zasad odpowiedzialności zakładu pracy obowiązujących przed 1 stycznia 1968 r., jeżeli roszczenie dotyczy:

- 1) różnicy między zarobkiem określonym w art. 4 ust. 3 ustawy a zasiłkami z ubezpieczenia społecznego wraz z dodatkami, o których mowa w art. 9 ustawy;
- 2) jednorazowego odszkodowania przewidzianego w art. 445 i 446 k.c.,
- 3) rent uzupełniających dla pracowników nie zaliczonych do żadnej z grup inwalidów.

¹ Art. 27 ustawy.